

โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรมสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว : การถอดบทเรียน*

THE TRAINING PROJECT OF THE VOLUNTEER MENTORS FOR NOVICES IN THE
METTADHAMMA PROJECT IN THE LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC:
LESSONS LEARNED

พระมหาสิงหา ไช้อำพร

Pharamahasingha khai amphone

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Mahidol university

Email: rorory7@gmail.com

บทคัดย่อ

บทวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรม เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากหัวหน้าโครงการและวิทยากรผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม จำนวน 8 รูป/คน และยังเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากผู้เข้าฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณร จำนวน 8 รูป ศึกษาโดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อถอดบทเรียนแบบการเรียนรู้หลังการดำเนินงาน

ผลการวิจัยพบว่า

ได้บทเรียน 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) บทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ (2) บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมอาสาสมัคร (3) บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม และ (4) บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมสามเณร บทเรียนแต่ละกลุ่มยังประกอบด้วยบทเรียนย่อยดังนี้ (1) บทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ ประกอบด้วยบทเรียนด้านการประสานงานและบทเรียนด้านทีมงาน (2) บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมอาสาสมัคร ประกอบด้วยบทเรียนเกี่ยวกับแรงจูงใจของอาสาสมัคร บทเรียนด้านลักษณะของอาสาสมัคร และบทเรียนเกี่ยวกับการจัดอบรมอาสาสมัคร (3) บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วยบทเรียนด้านภาวะผู้นำและบทเรียนด้านการทำงานภายในทีม (4) บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมสามเณร ประกอบด้วยบทเรียนด้านทักษะการถ่ายทอดและบทเรียนด้านการอบรมสามเณรที่มีลักษณะอบรมยาก

คำสำคัญ: ถอดบทเรียน; กระบวนการฝึกอบรม; อาสาสมัคร; พี่เลี้ยงสามเณร

ABSTRACT

This qualitative research aimed to extract lessons learned from a training project of volunteer mentors for novices in the mettadhamma project in the lao people's democratic republic. data were collected through the method of in-depth interviews with the project's head and experienced instructors. the total number of informants was eight, comprising four monks and four laypersons. data were also collected through a focus group with the project's

* Received November 2, 2023; Revised May 20, 2024; Accepted August 5, 2024

participants. the total number of discussants was eight, comprising four monks and four novices. the data were analyzed using the method of content analysis to extract retrospective lessons learned.

The analysis showed four groups of lessons

That is, (1) lessons on project management (2) lessons on volunteer training (3) lessons on teamwork, and (4) lessons on novice mentoring. each of these four groups of lessons comprised its own lesson learned as follows. (1) lessons on project management consists of lessons about coordination and team working. (2) lessons on volunteer training consist of lessons about volunteers' motivation, characteristics, and training. (3) lessons on teamwork consists of lessons about leadership and working in teamwork. (4) lessons on novice mentoring consist of lessons about skills in instruction and handling problematic novices. a recommendation from this research is for the training project of volunteer mentors for novices in the mettadhamma project to use the above lessons as a basis to develop a system, mechanisms, and operation for the future implementation of the project.

Keywords; Lessons learned; Volunteer; Mentorship

บทนำ

การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศส่งผลให้ความเจริญทางด้านวัตถุเป็นไปอย่างรวดเร็ว ขณะที่ความเจริญทางด้านจิตใจไม่ได้มีการพัฒนาอย่างจริงจัง ประชาชนเริ่มห่างจากพระสงฆ์ บิณฑบาต ผู้ปกครองมีเวลาใกล้ชิดกับบุตรหลานของตนเองน้อยลง เนื่องจากการ ประกอบอาชีพการงานโดยเฉพาะในช่วง ปีตกเรียนของทุกปี ทำให้เยาวชนมีเวลาว่างมากและมักจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและบิดามารดา ผู้ปกครองอยู่เสมอ เนื่องจากเด็กขาดการอบรมด้วยศีลธรรม จึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากยิ่งขึ้นเนื่องจาก ภาวะเศรษฐกิจรัดตัวมากขึ้น ครอบครัวมีการแยกจากครอบครัวใหญ่ กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อแม่และลูก เมื่อภาวะเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทุกคนมีภาระหน้าที่ ภาวะผู้นำทางครอบครัวบีบรัดทำให้มีเวลาใกล้ชิดบุตรหลานน้อยลงให้การอบรม สั่งสอนกล่อมเกลามากเกินไป ทำให้บุตรหลานประพฤติปฏิบัติออกนอกกรอบนอกทางเกิดความเสียหายได้ คณะสงฆ์ในประเทศเห็นว่า ควรจัดให้มีการบรรพชาอุปสมบทในรูปแบบการอบรมศีลธรรมเพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสได้เข้ามา ศึกษาธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฝึกฝนพัฒนาจิตใจของตนเองในช่วงเวลาที่สะดวก เมื่อจบการอบรม แล้วจะได้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และ ประเทศชาติ (พระณัฐวุฒิ หนูเกื้อ, 2561) เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและการฝึกฝนคนในชาติ ทางรัฐบาล จึงให้ความสำคัญและเรียกร้องให้ทางศาสนามีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาและสร้างสรรค์พัฒนาประเทศชาติ (กรรมาธิการเผยแพร่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน, 2562) สถาบันสงฆ์นำโดยองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ ลาว จึงเป็นกำลังสำคัญให้การช่วยเหลือสอนประชาชนทุกระดับ ตามผลสรุปจากการประชุมขององค์การพุทธ ศาสนา พ.ศ. 2521 ได้สรุปการเผยแผ่พุทธศาสนามี ดังนี้ คือได้เทศนาทางวิทยุเป็นประจำและได้จัดตั้ง คณะกรรมการลงไปประสานสมทบกับองค์การ ปกครองท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในทุกระดับ และ จัดตั้งคณะกรรมการเทศนาขึ้น 1 คณะนำโดยพระอาจารย์มหาผ่อง สมฤกษ์ หลังจากดำเนินการได้หลายปี คณะกรรมการนี้ ได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับการเทศนาออกหลายเล่มและได้จัดทำแผนนโยบายไว้เป็นหลักการ

ในการเผยแผ่ศีลธรรมคือ 1. พระสงฆ์สามเณรจะต้องรู้จักประยุกต์หลักศีลธรรมทางด้านพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์ใช้กับแนวทางการเมืองของรัฐบาล 2. การเผยแผ่ศีลธรรมทางพุทธศาสนาต้องมีการถ่วงถ่วงเลือกเฟ้นสิ่งที่เป็นสัจธรรมเพื่อให้ประชาชนได้หลุดพ้นจากการเชื่อถ้อยมนายไร้เหตุผล 3. พิธีการทางพระพุทธศาสนาต้องไม่อยู่ในลักษณะฟุ่มเฟือย จำแนกศาสนาพราหมณ์และฝีกออกจากศาสนาพุทธ 4. การเทศนาแต่ละครั้งจะต้องให้ สอดคล้องกับท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสามัคคีรู้จักพึ่งตัวเอง (องค์การพุทธศาสนา สัมพันธ์ลาว, 2523)

โครงการเมตตาธรรมเป็นหนึ่งในหน่วยงานกรรมาธิการเผยแผ่ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มบทบาทให้แก่พระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมและเพื่อเป็นการตอบสนองให้กับงานพัฒนาสังคมการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อโครงการเนื่องจากว่ากิจกรรมดังกล่าว เป็นการสร้างบุคลากรพระสงฆ์ให้มีศักยภาพเพื่อออกมาปฏิบัติงาน เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สังคม โดยการฝึกอบรมจะคัดเลือกบุคลากรผู้มีความรักในงานช่วยเหลือสังคมมีความทุ่มเททั้ง กายและใจเพื่อมาเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแผ่นี้ (บทสรุปการ ดำเนินงานของโครงการปี 2561: 7. อย่างเช่นการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในงานบรรพชาสามเณรในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝึกอบรม สามเณรให้มีประสิทธิภาพและเพียงพอ ทางโครงการเมตตาธรรมจึงจัดการฝึกอบรมอาสาสมัคร เพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณร เพื่อให้มีเทคนิคและปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นระบบในแนวทางเดียวกัน ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ก่อนเดินทางไปลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีและเพื่อให้ ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญฉบับปรับปรุงใหม่ปี 2015 ในมาตรา 19 กำหนดไว้ว่า “ รัฐเคารพและปกป้อง การเคลื่อนไหวอันถูกกฎหมายของพระพุทธศาสนาและศาสนิกชน ปลุกเร้าส่งเสริมพระภิกษุสามเณรและนักบวชในศาสนาให้เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน” โครงการเมตตาธรรมได้ปฏิบัติสองหน้าที่ยุทธศาสตร์ คือ ปกป้องรักษาและสร้างสรรค์ประเทศชาติ (พระทะนุสอน พงแสงสี, 2562) ถือได้ว่าเป็นหน้าตาพระสงฆ์ของ สปป.ลาว เป็นหน่วยงานเดียวที่พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรมที่สุด ที่ได้ทำงานร่วมกับสากล (UNICEF เกี่ยวกับโรคเอดส์) ได้เข้าร่วมการประชุมในต่างประเทศ เช่น ประชุมนักเผยแผ่กลุ่มแม่น้ำโขง, ไปเมียนมา, เกาหลี, กัมพูชา, เวียดนาม, จีน โครงการเมตตาธรรม จัดว่าเป็นหน่วยงานทำงานระดับชาติ

ในปี 2562 มีผู้อาสาสมัครเป็นพี่เลี้ยงเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 74 รูป โดยให้การฝึกอบรมจากพระอาจารย์ วิทยากรผู้ชำนาญการจำนวน 8 รูป/คน (เป็นพระภิกษุ 4 รูป ขรวาส 4 คน) เพื่อตอบสนองบุคลากรในงานบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชน 6 แห่งในนครหลวง เวียงจันทน์ คือ 1. วัดโพธิ์ไชยราม บ้านท่านาสา เมืองสังทอง 2. วัดสุวันนะพุมายไชยราม บ้านหนองดา เมืองสีโคดตะบอง 3. วัดดงสะหวาดเทบพะนารี บ้านดงสะหวาด เมืองสีสัดตะนา 4. วัดป่าสิวิไล บ้านนาไผ่ เมืองหาดชายฟอง 5. วัดพุทธะมุงคูนโพธิ์ยาราม บ้านดงเมืองไชเสดถา 6. วัดสิวิไล วนาราม บ้านดอนลำไผ่ เมืองปากงึม โดยมี จำนวนผู้เข้าร่วมงานในปี 2562 รวม 678 รูป/คน แบ่งเป็น สามเณร 542 รูป และเยาวชน 136 คน

เนื่องจากโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรม มีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ เป็นโครงการที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นโครงการเดียวใน สปป.ลาว สังกัดหน่วยงานคณะสงฆ์ลาว ที่มีแบบแผนในการเตรียมบุคลากรก่อนปฏิบัติการในโครงการบรรพชาสามเณรทุกปี ผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินโครงการฯ ต่อไปในอนาคตถ้ามีการศึกษาเพื่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งถอดบทเรียนจากพระภิกษุผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรงในกระบวนการดังกล่าว ทั้งในระดับการบริหาร และ

ระดับปฏิบัติการ โดยคาดหวังว่าบทเรียนที่ได้จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรโครงการเมตตาธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเป้าหมายเพื่อถอดบทเรียน (LESSON LEARNED) แบบหลังดำเนินการ (RETROSPECT) จากผู้มีประสบการณ์ตรงในโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรม วัดสะพานทองเหนือ เมืองไชยเสถา นครหลวงเวียงจันทน์ โดยใช้วิธีสุ่มเลือกแบบเจาะจง (PURPOSIVE SAMPLING) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากบทบาทและประสบการณ์ในโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ หัวหน้าโครงการและวิทยากรผู้ฝึกอบรมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม จำนวน 8 รูป/คน และสนทนากลุ่ม ผู้เข้าฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในระหว่างวันที่ 6-8 มิถุนายน พ.ศ. 2563 รวมเป็นจำนวน 8 รูป จากทั้งหมดจำนวน 70 รูปเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม เทปบันทึกเสียง ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนแบบการเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (RETROSPECT) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (CONTENT ANALYSIS) บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

สรุปผลการวิจัย

1. บทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ

1.1 บทเรียนด้านการประสานงาน การประสานงานกับฆราวาสจะทำให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างเข้าใจ มีบทเรียนที่สำคัญ คือ 1. ควรจะใช้ทีมงานส่วนกลางในการประสานงานกับชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ โดยการประสานงานระหว่างพระกับฆราวาสและหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากโครงการไม่มีทุนในการดำเนินการของตนเอง ต้องอาศัยการสนับสนุนจากฆราวาสเป็นหลัก 2. ควรมีการอธิบายภาพรวมของโครงการ ระบบและกระบวนการ วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับ และความโปร่งใสในการบริหารการเงิน การที่จะต้องฟังพาอาศัยฆราวาสนี้จึงทำให้ต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ฆราวาสเกี่ยวกับโครงการ

1.2 บทเรียนด้านทีมงาน บทเรียนการบริหารจัดการโครงการเป็นบทเรียนเกี่ยวกับการจัดทีมงานและการทำงานเป็นทีม

1. บทเรียนด้านจำนวนของทีมงาน ควรจะสร้างทีมอาสาสมัครในอัตราส่วนพี่เลี้ยงสามเณรจำนวน 1 รูป ต่อสามเณรที่เข้าร่วมโครงการเมตตาธรรมจำนวน 10 รูป จากประสบการณ์ตรงและมีข้อค้นพบเกี่ยวกับจำนวนที่เหมาะสมสำหรับทีมอาสาสมัคร เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอบรมสามเณรในโครงการเมตตาธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทเรียนด้านการบริหารทีมงาน โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครยึดหลักการที่มุ่งให้ทีมงานปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครยังยึดหลักของการที่สอดคล้องกัน

ไป คือ ให้อิสระในการสร้างทีมงาน ไม่ว่าจะในส่วนของการเลือกหัวหน้าหรือสมาชิกในทีมงาน การมอบความเป็นอิสระทำให้ทีมงานมีความเข้มแข็ง เมื่อหัวหน้าทีมงานยังอ่อนประสบการณ์ในการทำงาน มีการแก้ปัญหาด้วยการเสริมบุคลากรที่มีประสบการณ์เข้าเสริมช่วยหนุน หากสมาชิกในทีมงานมีปัญหา ปลอ่ยให้หัวหน้าทีมเขาปรับปรุงกันเอง สามารถสรุปการถอดบทเรียนเกี่ยวกับการบริหารทีมงานได้ดังนี้ 1. ควรให้อิสระในการสร้างทีมงานทั้งในส่วนของการเลือกหัวหน้าและสมาชิกในทีมงาน 2. เมื่อหัวหน้าทีมงานมีปัญหา ควรให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ เช่น การเสริมทักษะ หรือให้ผู้ที่มีความสามารถไปช่วยเหลือ 3. เมื่อมีปัญหาคุณสมบัติของสมาชิกที่หัวหน้าทีมเลือก ควรยึดหลักการรักษาน้ำใจ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลือกสมาชิก หรือส่งคำตักเตือนผ่านตัวแทนที่ใกล้ชิดกับหัวหน้าทีม

3. บทเรียนด้านการสร้างทีมงานใหม่ นอกจากวิธีการสร้างทีมงานข้างต้นแล้ว ในการดำเนินโครงการฝึกอบรมอาสาสมัคร จะมีการขยายทีมงาน สามารถถอดบทเรียนเกี่ยวกับแนวทางการสร้างทีมงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพ คือ 1. ควรเลือกสมาชิกบางส่วนจากทีมงานที่มีสมาชิกเข้มแข็งหลายคน เพื่อมอบหมายให้สร้างทีมงานใหม่ 2. ข้อพิจารณาในการเลือกสมาชิกจากทีมงานเดิมเพื่อสร้างทีมงานใหม่ คือ ต้องมีประสบการณ์เข้าร่วมการทำงานเป็นทีม 4-5 ครั้ง มีศักยภาพทำงานได้ทุกตำแหน่ง มีความสามารถในการสื่อสาร และมีควาใจกับความเสียสละ

4. บทเรียนด้านการจัดการปัญหาของทีมงาน โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครยึดหลักการที่มุ่งให้ทีมงานปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง ในการทำงานเป็นทีม ย่อมประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ด้านความรู้และแนวทางในการอบรม ด้านการจัดการบัญชี การบริหารจัดการภายในทีม จากประสบการณ์สะท้อนบทเรียนในการแก้ปัญหการทำงานของทีมงาน มีดังนี้ 1. ควรมีการจัดระบบการทำงานไว้ล่วงหน้าสำหรับทีมงานในท้องถิ่นเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง มีการเยี่ยม ตรวจสอบและให้คำปรึกษาแก่ทีมงานในท้องถิ่นเป็นระยะ ๆ 2. เมื่อทีมงานท้องถิ่นประสบปัญหา ควรให้ทีมงานในท้องถิ่นพยายามแก้ปัญหาภายในด้วยตนเองก่อน 3. เมื่อทีมงานในท้องถิ่นไม่สามารถจัดการปัญหได้ด้วยตนเองได้ ควรส่งทีมงานส่วนกลางไปช่วยให้การสนับสนุนทีมงานในท้องถิ่น 4. ควรใช้ความเด็ดขาดเฉพาะในการแก้ปัญหาที่ขัดกับหลักการบริหารของโครงการเมตตาธรรมเพื่อให้บรรลุประโยชน์โดยรวมของโครงการเมตตาธรรม

2. บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมอาสาสมัคร

2.1 บทเรียนเกี่ยวกับแรงจูงใจของอาสาสมัคร แรงจูงใจที่อยากเข้าร่วมโครงการ เป็นแรงดึงดูดอาสาสมัครเข้ามาช่วยงานโครงการ เช่น ผู้นำโครงการเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างแรงดึงดูดแก่สมาชิกได้ และการได้เห็นตัวอย่างผู้ที่ผ่านโครงการแล้วได้สร้างความประทับใจ คือ รุ่นพี่ในโครงการเป็นคนทำงานเป็นเก่งในการช่วยงานสังคม และตัวเองจะได้เดินตามเพิ่มทักษะพัฒนาตามแบบอย่างรุ่นพี่ เห็นโครงการเมตตาธรรมว่าเป็นโอกาสฝึกฝนตนเองในวงสังคมที่กว้างขึ้น ด้วยว่า แรงจูงใจและความประทับใจต่อโครงการเมตตาธรรม สร้างแรงดึงดูดอาสาสมัครเข้ามา เพื่อสร้างเป็นบุคลากรให้มีคุณภาพในการขับเคลื่อนงานได้เป็นอย่างดี มีบทเรียนที่สำคัญ คือ 1. คุณสมบัติและบุคลิกของผู้นำโครงการสำคัญมากในการดึงดูดบุคลากรเพื่อสร้างเป็นทีมงานคุณภาพ 2. โครงการต้องตอบใจหทัยความต้องการของอาสาสมัคร ไม่ใช่สิ่งตอบแทน แต่เป็นประสบการณ์การทำงานและการพัฒนาศักยภาพตนเอง

2.2 บทเรียนด้านลักษณะของอาสาสมัคร พี่เลี้ยงที่เข้ามาเป็นอาสาสมัคร มาด้วยความสมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แห่งพระพุทธศาสนาและสังคมด้วยความเต็มใจและเสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม ช่วยงานโครงการเมตตาธรรม โดยไม่หวังค่าตอบแทน พี่เลี้ยงที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครมีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นพี่เลี้ยงคือจบระดับมัธยมปลายขึ้นไป สามารถถอดบทเรียนที่ได้จากจุดแข็งของอาสาสมัครได้ คือ 1. ควรคัดเลือกอาสาสมัครที่มีจิตอาสาแท้จริง ไม่หวังผลตอบแทนและมีความเสียสละ

2. ควรคัดเลือกอาสาสมัครที่สามารถสอนธรรมะพื้นฐานและมีวัยเข้ากันได้กับสามเณรในโครงการเมตตาธรรม นอกจากจุดแข็งแล้ว ผู้ที่สมัครเป็นอาสาสมัครในโครงการยังมีจุดอ่อนอีกหลายด้าน ซึ่งสามารถนำมาเป็นบทเรียนสำหรับพัฒนาปรับปรุงโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครในอนาคต พี่เลี้ยงบางส่วนมีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนายังไม่แน่น ทำให้ผู้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครขาดประสบการณ์การลงมือปฏิบัติจริง เป็นเหตุให้ไม่สามารถดำเนินงานหรือปรับการทำงานตามสถานการณ์ได้ บางส่วนไม่กล้าซักถามเวลาอบรม จึงสามารถถอดบทเรียนที่ได้จากจุดอ่อนของอาสาสมัคร คือ 1. ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาสาสมัครพี่เลี้ยงให้มีความรู้พื้นฐานทางธรรมะแตกฉาน 2. ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาสาสมัครพี่เลี้ยงด้วยการให้มีประสบการณ์ตรงด้านการสอน และการบริหารจัดการ 3. ควรส่งเสริมให้อาสาสมัครพี่เลี้ยงมีความมั่นใจและกล้าที่จะถามคำถามเพื่อพัฒนาตนเอง

2.3 บทเรียนเกี่ยวกับการจัดอบรมอาสาสมัคร เวลาฝึกอบรมอาสาสมัครพี่เลี้ยงน้อยการที่มีระยะเวลาอบรมน้อย ทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา คือ บางส่วนยังไม่เข้าใจหลักการ วิธีการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งในขณะเดียวกัน จากประสบการณ์ที่ผ่านมา การอบรมที่เพียงพอสามารถช่วยพัฒนาอาสาสมัครได้ โดยการค่อยเก็บเกี่ยวประสบการณ์ ผ่านการเสริมทักษะเพิ่มเติมในการอบรมยกระดับ 4-5 ครั้ง จึงจะเป็นมืออาชีพได้ สามารถถอดบทเรียนเกี่ยวกับการจัดการอบรมได้ คือ 1. ควรมีระยะเวลาการอบรมอาสาสมัครพี่เลี้ยงให้นานขึ้น 2. ในการจัดการอบรม ควรคำนึงถึงการฝึกฝนด้านการประยุกต์ใช้และการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง เพื่อให้สามารถนำความรู้และเทคนิคไปใช้ได้ มีไหวพริบ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และสามารถควบคุมอารมณ์ได้

3. บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ซึ่งประกอบด้วย บทเรียนด้านภาวะผู้นำ และบทเรียนด้านการทำงานภายในทีม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 บทเรียนด้านภาวะผู้นำ จากประสบการณ์การทำงานตรง พบว่าภาวะผู้นำต้องมีในทุกคน ในทีมงาน กล้าตัดสินใจ ตรงไปตรงมา มีความรับผิดชอบสูง สามารถถอดบทเรียนได้ คือ ควรสร้างความตระหนักแก่สมาชิกในทีมทุกคนว่าต้องมีภาวะผู้นำในส่วนงานที่ตนรับผิดชอบ

3.2 บทเรียนด้านการทำงานภายในทีม การทำงานในทีมของอาสาสมัครมีปัญหาสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ปัญหาการสั่งการของหัวหน้าทีมและปัญหาการเกี่ยงงานกันทำ มีบทเรียนสำคัญจากปัญหาเรื่องการทำงานในทีมของอาสาสมัคร คือ 1. ควรหาแนวทางเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้หัวหน้าทีมงานสามารถสั่งการได้ 2. ควรมีหาแนวทางการสร้างความเข้าใจและการวางระบบเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่และการช่วยกันทำงานเป็นทีม

4. บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมสามเณร

4.1 บทเรียนด้านทักษะการถ่ายทอด เทคนิควิธีการถ่ายทอดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ มีบทเรียนสำคัญเกี่ยวกับการถ่ายทอด คือ ผู้ถ่ายทอดจำต้องรู้และเชี่ยวชาญพอสมควรด้านเนื้อหาความรู้ การตีความอธิบายขยายเนื้อหาที่มีอยู่เดิมแต่ให้เข้าใจ น่าสนใจมากขึ้น ไม่ต้องให้เนื้อหาหนัก แต่ให้เฉพาะที่จำเป็นและเข้าใจ หรือนำไปใช้ได้

4.2 บทเรียนด้านการอบรมสามเณรที่มีลักษณะอบรมยาก สามเณรที่เข้ามาบวชและเข้าอบรมในโครงการ มีความแตกต่างทั้งด้านพื้นฐานการศึกษา ระดับอายุ นิสัยส่วนตัว การทำให้บรรลุเป้าหมายทั้งหมดเป็นเรื่องยาก วิธีการรับมือกับความแตกต่างของสามเณร สำหรับสามเณรที่มีพฤติกรรมดื้อรั้น หรือแสดงอาการว่ายากสอนยากเหล่านี้ อาสาสมัครพี่เลี้ยงใช้เทคนิคการอบรมให้สามเณรมีบทบาทเด่นในหมู่เพื่อนในการทำกิจกรรม ให้เขามีส่วนร่วมเป็นพิเศษ นอกจากสามเณรที่มีพฤติกรรมดื้อรั้น ยังมีสามเณรที่ถูกเลี้ยงมาแบบเอาใจ อาสาสมัครพี่เลี้ยงใช้เทคนิคการอบรมด้วยการให้ทุกคนเท่าเทียมกันในเรื่องภาระงาน การนอน

เป็นต้น ไม่ให้ใครพิเศษกว่ากัน เมื่อจัดการเช่นนี้ สามเณรจะค่อยๆ ยอมรับและร่วมกิจกรรมต่อไป ในบางเรื่องต้องแก้ไขแบบเด็ดขาด เช่น การให้ฉันภัตตาหารแบบเดียวกัน ไม่มีอาหารพิเศษเฉพาะแม้จะมีผู้ปกครองนำมาถวาย ซึ่งเป็นความเด็ดขาดของพี่เลี้ยงที่จะไม่เอาใจทั้งผู้ปกครองและสามเณร และปัญหาส่วนหนึ่ง เกี่ยวกับการรับสามเณรเข้าโครงการ มีอายุเกินที่กำหนดไว้ ซึ่งยากต่อการควบคุมของพี่เลี้ยง สามารถถอดบทเรียนด้านการอบรมสามเณรที่มีลักษณะอบรมยากได้ คือ 1. สำหรับสามเณรที่ดื้อ ควรใช้วิธีการกล่าวถึงเป็นประจำและให้มีบทบาทเด่น 2. สำหรับสามเณรที่ถูกเลี้ยงมาแบบเอาใจ ควรปฏิบัติต่อสามเณรเหล่านี้เสมือนเหมือนกับสามเณรอื่น ๆ 3. ควรคำนึงถึงอายุของสามเณรที่รับเข้าโครงการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา พบว่า มีบทเรียนสำคัญที่สามารถจัดเป็น 4 กลุ่ม คือ 1. บทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ 2. บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมอาสาสมัคร 3. บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม 4. บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมสามเณร ผู้วิจัยจะอภิปรายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. บทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ การบริหารจัดการโครงการ องค์ประกอบสำคัญคือการประสานงานกับฆราวาสจะทำให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างเข้าใจ หรือการประสานงานระหว่างพระกับฆราวาสและหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากโครงการไม่มีทุนในการดำเนินการของตนเอง ต้องอาศัยการสนับสนุนจากฆราวาสเป็นหลักโดยบทเรียนสำคัญอีกส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการบริหารจัดการ คือ การแสดงความโปร่งใสในการบริหารการเงิน เพราะเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากฆราวาสเป็นหลัก เพื่อแสดงถึงความจริงใจ และสร้างแรงจูงใจเชิงศรัทธาให้กับผู้บริจาค หรือเมื่อหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงประชาชนทั่วไปได้รับทราบ อาจจะสนับสนุนโครงการในปีต่อไป นี่จึงทำให้ต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ฆราวาสเกี่ยวกับโครงการ

2. บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมอาสาสมัคร บทเรียนนี้เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจของอาสาสมัคร แรงจูงใจเป็นแรงดึงดูดอาสาสมัครเข้ามาช่วยงานโครงการ คือ คุณสมบัติและบุคลิกของผู้นำโครงการสำคัญมากในการดึงดูดบุคลากรเพื่อสร้างเป็นทีมงานคุณภาพ หรือการเป็นแบบอย่างให้รุ่นน้องได้เห็นหรือสัมผัสได้ อีกทั้งโครงการต้องตอบโจทย์ความต้องการของอาสาสมัคร ไม่ใช่สิ่งตอบแทน แต่เป็นประสบการณ์การทำงานและการพัฒนาศักยภาพตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “เพราะถือ พระอาจารย์...เป็นต้นแบบ อยากเป็นเหมือนท่านประทับใจหัวหน้าโครงการ” ซึ่งสะท้อนได้ว่าการเป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างจากพี่เลี้ยงรุ่นพี่ เป็นส่วนสำคัญผลักดันสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดการสมัครใจมาเป็นพี่เลี้ยงอบรมสามเณร เพื่อให้งานเกิดผลที่ดี หรือส่งผลเชิงบวกแก่สามเณรที่จะได้รับการดูแลขัดเกลาไปด้วย ได้เสนอข้อค้นพบจากการศึกษาการพัฒนาริธีกรรมนักเรียนโดยอาศัยกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเยาวชนจากกระบวนการเรียนรู้ในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคือการที่ได้เข้าสู่กระบวนการอบรมสั่งสอนทั้งด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และการได้แบบอย่างที่ดีจากพระวิทยากร สามเณรพี่เลี้ยง

ส่วนที่ยังเป็นจุดอ่อน เพราะระยะเวลาอบรมน้อยเกินไป ผู้เข้าอบรมยังไม่เข้าใจเทคนิค และการประยุกต์ใช้ เมื่อเกิดปัญหาในสถานการณ์จริง เสนอแนะว่า ควรแบ่งอาสาสมัครเป็น 2 ประเภท คือ 1. อาสาสมัครเก่า ผ่านการอบรมและเคยผ่านงานมาแล้ว ใช้เวลาอบรม 3 วัน ถือว่าเพียงพอ เพราะเป็นการทบทวนบทเรียนเดิม ควรเพิ่มเทคนิคด้านอื่นๆ เช่น ด้านการบริหารการเงิน ภาวะผู้นำ เป็นต้น 2. อาสาสมัครใหม่ ควรเพิ่มเวลาอบรมเป็น 5 วัน หรือ 7 วัน เพื่อปูพื้นฐาน และทำกิจกรรมฝึกหัดให้เข้าใจวิธีการทำงาน

3. บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ซึ่งประกอบด้วย บทเรียนด้านภาวะผู้นำ ซึ่งอาสาสมัครยังขาดภาวะผู้นำ ไม่กล้าตัดสินใจ เมื่อพบปัญหาเกิดความถดถอย

เสนอแนะให้ ควรมีการจัดโครงการอบรมเฉพาะเรื่องภาวะผู้นำโดยโครงการเป็นผู้ออกแบบดำเนินการตามความเหมาะสม ส่วนบทเรียนด้านการทำงานภายในทีม ที่พบว่ายังมีจุดอ่อนคือ หัวหน้าทีมยังไม่กล้าสั่งการทีมงาน และทีมงานขาดความยำเกรงให้หัวหน้า เสนอแนะให้ มอบสิทธิอำนาจเต็มที่ในการตัดสินใจให้หัวหน้าทีม ผู้บริหารส่วนกลางไม่ควรไปแทรกแซง เพื่อให้อิสระให้การเรียนรู้โดยตรงจากประสบการณ์ของตนเอง สำหรับลักษณะของอาสาสมัคร จุดเด่นคือ อาสาสมัครที่เข้ามาจิตอาสาแท้จริง ไม่หวังผลตอบแทนและมีความเสียสละ ผู้ที่สมัครเป็นอาสาสมัครในโครงการยังมีจุดอ่อนอีกหลายด้าน มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนายังไม่แน่น บางส่วนไม่กล้าซักถามเวลาอบรม เสนอแนะให้มีการสอนปูพื้นฐานวิชาพระพุทธศาสนาอย่างน้อย 90 วัน มีการสอบวัดความรู้ เพื่อคัดเลือกเอาอาสาสมัคร แล้วเข้าอบรมทักษะการถ่ายทอดตามที่โครงการได้จัดอบรม การเพิ่มทักษะด้านความรู้ทางพุทธศาสนาให้แก่พี่เลี้ยงนั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง เพื่อให้พี่เลี้ยงมีความมั่นใจ อีกทั้งยังทำงานร่วมกันกับทีมพี่เลี้ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพที่พบว่าแนวทางการนำหลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องมาใช้ หรือมาทำความเข้าใจร่วมกันกับพระวิทยากรและพระพี่เลี้ยงในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

4. บทเรียนเกี่ยวกับการอบรมสามเณร การอบรมเป็นหัวใจของโครงการนี้ เพราะมีเป้าหมายเพื่อให้ได้พี่เลี้ยงที่มีประสิทธิภาพ และได้สามเณรที่มีคุณภาพ ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า บทบาทสำคัญของพี่เลี้ยงยังเป็นปัจจัยหลัก ทั้งในด้านทักษะการถ่ายทอดสื่อสารเพื่อให้สามเณรได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ อีกส่วนหนึ่งคือบทบาทในการคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมสามเณรที่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย หรือยังดื้อด้านอยู่บ้าง ทั้งนี้อาจเนื่องจากความไม่คุ้นชินหรือคุ้นเคยกับพี่เลี้ยง หรือการคิดเอาเองของสามเณรว่าหากอยู่ไกลหูไกลตาก็คงไม่เป็นไร การมีพฤติกรรมเอาแต่ใจจึงเกิดขึ้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของเจ้าอธิการวุฒิชัย ฐานุตโร และคณะ (2565) ที่ระบุว่าพฤติกรรมของเยาวชนที่อยู่ในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จำต้องอาศัยพระพี่เลี้ยงคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งระยะแรกอาจดูต่อต้านบ้าง แต่พอระยะเวลาผ่านไปประยะหนึ่งพี่เลี้ยงก็จะได้รับความร่วมมือจากสามเณรดีขึ้น อีกทั้งอาจจำเป็นต้องกำกับด้วยระเบียบวินัยเพิ่มขึ้นตารางกิจกรรมในโครงการ นอกจากเวลาสวดมนต์ทำวัตรแล้ว ยังต้องมีช่วงเวลาสำหรับพี่เลี้ยงเพื่อแนะนำระเบียบ และเฝ้าติดตามสามเณรไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้น บทบาทของพี่เลี้ยงในการดูแลใกล้ชิดจึงส่งผลต่อพฤติกรรมของสามเณรที่ระยะแรกที่ไม่เรียบร้อย แต่ระยะหลังเมื่อได้รับการดูแลเอาใจใส่ หรือมอบหมายหน้าที่สำคัญให้ก็จะได้รับความร่วมมือมากขึ้น

องค์ความรู้วิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการถอดบทเรียนแบบการเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (RETROSPECT) สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

โครงการฝึกอบรม อาสาสมัคร	บทเรียนที่ได้หลัง ภายหลังการปฏิบัติ หน้าที่	ถอดบทเรียน (LESSON LEARNED) เสนอแนะเพื่อพัฒนา
สร้างบุคลากรพระสงฆ์ ให้ความเข้มแข็ง ให้มี ศักยภาพเพื่อออกมา รับใช้งาน เผยแผ่ พระพุทธศาสนาแก่ สังคม โดยบุคลากรผู้มี ความรักในงาน ช่วยเหลือสังคมมีความ ทุ่มเททั้ง กายและใจ จึง ได้จัดการฝึกอบรมเพื่อ เตรียมบุคลากรก่อน ปฏิบัติการในโครงการ บรรพชาสามเณร	1. บทเรียนเกี่ยวกับการ บริหารจัดการโครงการ 2. บทเรียนเกี่ยวกับการ อบรมอาสาสมัคร 3. บทเรียนเกี่ยวกับการ ทำงานเป็นทีม 4. บทเรียนเกี่ยวกับการ อบรมสามเณร	- ทำได้ดีเรื่องการประสานงานระหว่างพระกับ ฆราวาสและหน่วยงานภาครัฐ, การแสดงความ โปร่งใสในการบริหารการเงิน - คุณสมบัติและบุคลิกของผู้นำโครงการสำคัญมาก ในการดึงดูดบุคลากรเพื่อสร้างเป็นทีมงานคุณภาพ จุดอ่อน: ระยะเวลาอบรมน้อยเกินไป อาสาสมัคร เก่า ผ่านการอบรมและเคยผ่านงานมาแล้ว ใช้ เวลาอบรม 3 วัน ถือว่าเพียงพอ, อาสาสมัครใหม่ ควรเพิ่มเวลาอบรมเป็น 5 วัน หรือ 7 วัน - อาสาสมัครยังขาดภาวะผู้นำ ไม่กล้าตัดสินใจ เสนอแนะให้ ควรมีการจัดโครงการอบรมเฉพาะ เรื่องภาวะผู้นำ, ด้านการทำงานภายในทีม ยังมี จุดอ่อนคือ หัวหน้าทีมยังไม่กล้าสั่งการทีมงาน และทีมงานขาดความยำเกรงให้หัวหน้า เสนอแนะ ให้ มอบสิทธิอำนาจเต็มที่ในการตัดสินใจให้หัวหน้า ทีม ผู้บริหารส่วนกลางไม่ควรไปแทรกแซง จุดเด่นคือ อาสาสมัครที่เข้ามาจิตอาสาแท้จริง ไม่ หวังผลตอบแทนและมีความเสียสละ แต่มีจุดอ่อน ด้านพื้นฐานทางพระพุทธศาสนายังไม่แน่น เสนอแนะให้ มีการสอนปูพื้นฐานวิชา พระพุทธศาสนาอย่างน้อย 90 วัน - บทบาทสำคัญของพี่เลี้ยงยังเป็นปัจจัยหลัก ทั้งใน ด้านทักษะการถ่ายทอดสื่อสารเพื่อให้สามเณรได้ เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้, บทบาทในการคอย สอดส่องดูแลพฤติกรรมสามเณรที่ยังไม่เข้ารูปเข้า รอย, จำต้องอาศัยพระพี่เลี้ยงคอยดูแลอย่าง ใกล้ชิด ซึ่งระยะแรกอาจดูต่อต้านบ้าง แต่พอ ระยะเวลาผ่านไประยะหนึ่ง พี่เลี้ยงก็จะได้รับความ ร่วมมือจากสามเณรดีขึ้น, ต้องกำกับด้วยระเบียบ วินัยเพิ่มขึ้นตารางกิจกรรมในโครงการ นอกจาก เวลาสวดมนต์ทำวัตรแล้ว ยังต้องมีช่วงเวลา สำหรับพี่เลี้ยงเพื่อแนะนำระเบียบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในหมู่ผู้มีความรับผิดชอบโครงการฝึกอบรมอาสาสมัคร
เพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการเมตตาธรรม เพื่อเรียนรู้จุดแข็งและข้อควรพัฒนาในการดำเนินงานจาก

บทเรียนต่าง ๆ ที่วิเคราะห์ได้ในวิทยานิพนธ์นี้ อันจะใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาระบบ กลไกและการดำเนินงานสำหรับการดำเนินการต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำหลักสูตรและคู่มือการบริหารโครงการและการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเป็นพี่เลี้ยงสามเณรในโครงการ

บรรณานุกรม

กรมการเผยแผ่ศีลธรรมและปฏิบัติกรรมฐาน. (2562). นครหลวงเวียงจันทน์.

เจ้าอธิการวุฒิชัย ฐานุตตโร และคณะ (2565). การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนเข้าอบรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของชุมชนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอดงหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด, วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ปีที่ 7(2),

พระณัฐภูมิ หนูเกื้อ. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. วารสารบรรพชาการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 1-2.

พระทะนุสอน พงแสงสี. (2562). ความคิดเห็นของประชาชนบ้านหนองดาดต่อโครงการบรรพชาสามเณรและอบรมศีลธรรมให้แก่เยาวชนชาวหนุ่มในระยะปิดภาคเรียน. นครหลวงเวียงจันทน์: มหาวิทยาลัยแห่งชาติ.

องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว. (2523). บทสรุปรายงานการประชุมใหญ่ครั้งที่ 3. นครหลวงเวียงจันทน์.